

مجلس شورای عالی

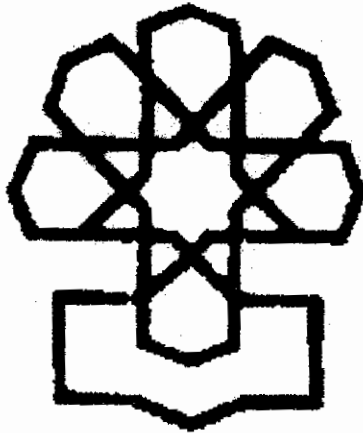
مرکز پژوهش

۸۵۲۱ -

گزارش کارشناسی درباره طرح:

تجارت الکترونیکی

برای شور اول

گزارش شماره (۱)

پژوهشهای مجلس شورای اسلامی
فاز دوم و سوم استانی
تاریخ: ۸۰/۱۴/۱۳
۱۳۷۹/۱۳
۸۰/۱۴/۱۳

کمیسیون های ارجاعی

مشترک اقتصادی و قضایی و حقوقی - امنیت ملی و سیاست خارجی

- عمران

کدموضوعی: ۱۹۰

شماره مسلسل: ۶۰۷۸

معاونت پژوهشی

اردیبهشت ۱۳۸۰

کار: دفتر بررسی های حقوقی

تجارت الکترونیکی

کدموضوعی: ۱۹۰

شماره مسلسل: ۶۰۷۸

● بیان مقاصد طرح

طرح حاضر به نوبه خود حائز اهمیت زیاد است، لکن فاقد مقدمه توجیهی است. با وجود این با توجه به مفاد طرح به نظر می‌رسد که عمده‌ترین هدف آن عبارت است از: قانونمند کردن معاملات و مبادلاتی که از طریق اینترنت و ارسال پیام‌های الکترونیکی منعقد می‌گردد و نیز اعتبار بخشیدن به آنها.

● ارزیابی مقاصد طرح

با عنایت به اهمیت روزافزون و گسترش استفاده از اینترنت، به گونه‌ای که امروزه از ضروریات زندگی مدرن محسوب می‌شود و با توجه به آثار مثبت و شگرفی که تجارت الکترونیک در تسهیل، تسریع و کاهش هزینه مبادلات تجاری و اقتصادی دارد، به نظر می‌رسد که قانونمند کردن این پدیده نو در کشور مانع کاملاً معقول و دارای توجیه منطقی است. مضاف بر این به نظر می‌رسد برای هماهنگی و همپایی با رشد و توسعه جهانی پذیرش و قانونمند کردن پدیده‌های جدید علمی، صنعتی و تنظیم روابط در قلمروهای نوین، یک الزام‌گریز ناپذیر است.

● هدایت به سمت اهداف کارآمدی طرح

علی‌رغم اذعان به اهمیت روزافزون تجارت الکترونیک و ضرورت قانونمند کردن آن در خصوص مفاد طرح حاضر به نظر می‌رسد ضرورتی ندارد که کلیه نکات مربوط به تفصیل طی مواد و تبصره‌های طرح پیشنهادی و در قالب قانون به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد. بلکه بسیاری از آن‌ها را می‌توان در قالب آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد گنجانید. علت طرح این ادعا ملاحظات زیر است:

۱- مسائل مربوط به تجارت الکترونیک بدیع، پویا و همراه با تحولات سریع است. از این رو اولاً منطقاً نمی‌توان در خصوص کلیه موارد، پیش‌بینی‌های مناسبی در قانون به عمل آورد؛ و ثانیاً مواردی که در قانون آورده می‌شوند نیز در کوتاه مدت نیاز به تغییر و اصلاح دارند که این امر برخلاف منطق و اسلوب قانون‌نویسی است، زیرا اصولاً قانون نباید در فواصل کوتاه و به کرات دستخوش تغییر گردد. به علاوه تغییر قانون، مشکل و زمان بر است.

۲- از دید قانونی مطلب مهم این است که بدانیم اولاً پیام الکترونیکی چیست؟ ثانیاً آیا در صورت منازعه و اختلاف سندیت دارد و در مقام دعوا یا دفاع می‌توان به آن استناد کرد یا خیر؛ و ثالثاً بر فرض که پیام الکترونیکی را معتبر بدانیم و در حکم سند قابل استناد محسوب کنیم، با توجه به مواد قانون مدنی که حسب آن‌ها، اسناد به عادی و رسمی تقسیم شده‌اند و بر این اساس از حیث اعتبار و کیفیت انکار با یکدیگر متفاوتند، داده پیام را باید سند عادی محسوب کرد یا سند رسمی؟

نکات دیگر، حتی ضوابط مربوط به اثبات انتساب پیام به فرد خاص و امضای الکترونیکی و انواع و اشکال آن را می‌توان در آیین‌نامه‌ای آورد که به عنوان مثال توسط (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی) تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد. این وضعیت به ویژه از این حیث اهمیت دارد که آیین‌نامه را سهل‌تر می‌توان تغییر داد و با توجه و به تناسب پیشرفت‌های فنی و الکترونیکی به روز کرد.

۳- باید توجه داشت که نمونه‌های قانونی خارجی در مانحن‌فیه که به تفصیل به جزئیات پرداخته‌اند الزاماً نباید الگوی مادر قانون‌نویسی باشند؛ زیرا اولاً، تجربه قانون‌نویسی در تعدادی از کشورهای جهان به ویژه کشورهای که تابع نظام کاملاً هستند، تفصیلی نوشتن قانون است و لذا در این کشورها عموماً آیین‌نامه کم‌تر رواج دارد و مطالبی که باید در آیین‌نامه بیانند در متن قانون ذکر می‌شوند؛ لکن در سنت‌های حقوقی کشور ما اصولاً قانون به کلیات می‌پردازد و مطالب جزئی و تفصیلی که بیش‌تر در مقام اجراء ضرورت پیدا می‌کنند، در آیین‌نامه آورده می‌شوند. در خصوص طرح حاضر نیز به نظر می‌رسد که توجه خاصی وجود ندارد که این سنت را نادیده بگیریم.

● تبیین آثار جنبی طرح

با توجه به آنچه در محورهای پیشین بیان گردید به نظر می‌رسد چنانچه طرح حاضر به کیفیت

مطروح به تصویب برسد. اگرچه در زمینه تجارت الکترونیک کشور ما دارای قانون خواهد شد - و این یک ویژگی مثبت است - لکن این قانون، قانونی شکننده و ناقص خواهد بود و بدیهی است که این دو نکته منفی، پیامدهای مثبتی در عمل و در امر قضا به بار نخواهد آورد. از طرف دیگر ما با قانونی روبه‌رو خواهیم بود که به شدت تخصصی و فنی است.

● پیشنهاد

با عنایت به کلیه مطالب مطروح در محورهای قبل، طرح پیشنهادی این مرکز در خصوص تجارت الکترونیک به قرار زیر است:

«قانون تجارت الکترونیک»

ماده ۱- پیام الکترونیکی نوشته‌ای است با قابلیت تکثیر نامحدود که اصل آن را می‌توان در حافظه رایانه‌ای برای مدت معین حفظ کرد.

ماده ۲- پیام الکترونیکی در حکم سند عادی بوده، در مقام دعوا یا دفاع قابل استناد است.

ماده ۳- نسخه استخراج شده پیام الکترونیکی به عنوان اصل سند در کلیه مراجع قضایی و اداری پذیرفته خواهد شد، مشروط به این که طریقه استخراج آن ذکر شده و پیام هنوز در حافظه رایانه باقی مانده باشد.

ماده ۴- چنانچه در ارسال و ثبت پیام الکترونیکی موازین مربوط به اثبات انتساب پیام رعایت شده باشد، ارسال کننده پیام نمی‌تواند آن را انکار یا تکذیب کند و فرض می‌شود که پیام را تأیید کرده است.

ماده ۵- ضوابط انتساب پیام برحسب آیین‌نامه‌ای است که توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی (شورای عالی انفورماتیک) و وزارت پست و تلگراف و تلفن تهیه می‌شود و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

شایان ذکر است که مفاد طرح حاضر اگرچه اشکالات متعدد دارد، لکن می‌تواند نمونه آیین‌نامه موضوع ماده ۵ پیشنهادی باشد. در صورت لزوم نواقص طرح حاضر به صورت تفصیلی در قالب گزارش شماره ۲ خواهد آمد.